

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд на тема: „Възможности за предотвратяване на конфликтни ситуации между участниците в пътното движение“

За присъждане на ОНС „доктор“ по професионално направление 3.2.

Психология („Психология на труда и професионална психодиагностика“)

Автор: Десислава Безинска–Шеинкова

Рецензент: доц. д-р Стоил Мавродиев

Процедура и предоставени материали: Представените от Десислава Безинска - Шеинкова дисертация, автореферат и публикации са в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ "Неофит Рилски".

Актуалност на темата: конфликтните ситуации между участниците в пътното движение напоследък зачестяват и ескалират. Стига се до саморазправа и агресивно поведение, което налагат научно изследване на проблема и осъществяването на превенция. Както правилно посочва докторантката: „конфликтите влошават значително качеството на движение по пътищата, дори довеждат до ПТП“. Въпросът за пътните конфликти е в полето на няколко психологически области като: конфликтологията, транспортната психология и др., което придава на темата интердисциплинарност. Подобно научно изследване не е реализирано у нас. Въпросът, към който се е обърнала докторантката е актуален и има теоретична и практическа стойност, и значение.

Дисертационният труд е разгърнат в общ обем от 201 страници и има класическа структура.

Теоретичният обзор е информативен, основните параграфи са насочени към разглеждане на научния проблем от различни гледни точки. Пътното движение е представено като комуникационен процес, което е позволило да се очертаят възможните конфликти между участниците в движението. Изследвана е феноменологията на комуникационния процес и неговата детерминираност, и то по този начин е очертана същността на самите конфликти ситуации.

Литературните източници са цитирани и анализирани умело. Добро впечатление прави умението на Д. Безинска да обобщава и прави свои интерпретации и изводи. Докторантката се позовава на автори, работещи в посочените области като Клебелсберг, който прави типология на стиловете на шофиране, Гофман и др.

Целесъобразно е изследван въпросът за личностната структура и предразположеност към конфликти на участниците в пътното движение. Прави се извод, че личностни характеристики като агресивност, склонност към риск и др., са предпоставка за подобно поведение.

Разгледана е сложната взаимовръзка между шофьорът, неговият автомобил, пътят и самото движение.

Многоаспектният литературен анализ е допълнен и от изследването на нагласи като толерантност, опитът и културата на водачите на МПС.

Конфликтите на пътищата са разделени и представени по степен и тежест на изразеност – от сътрудничество – до война и съперничество на пътя. Това позволява по-доброто разбиране на пътната комуникация.

Основен акцент е поставен върху същността и феноменологията на пътния конфликт. Същият е разгледан от различни перспективи и е посочена неговата сложност и динамика. Всичко това е изяснено добре на страници 42 – 47.

По-същия начин е изяснена психологическата структура и типологията на пътно-транспортният конфликт. И тук проличава умението на докторантката да изследва литературните източници и да достига до свои обобщения и изводи.

Посочени са предпоставките и факторите за конфликтите. Агресията на пътя, конкуренцията като предиспозиция също са залегнали в текста.

Като ключов фактор за конфликтно поведение се извежда социалната некомпетентност. Именно тя, сочи Д. Безинска (с. 85) може да бъде предмет на коригиращи действия. Повишаването на комуникативната компетентност се извежда като задача, която следва да стои пред специалистите по транспортна психология, конфликтология и др. Развиването на тази компетентност има смисълът на превенция на конфликтните ситуации сред участниците в пътното движение и опитът от някои страни показва точно това. Докторантката поставя категорично въпросът за нарушаването на ЗДП, санкционирането или не санкционирането на водачите, ефектът на наказанията върху допусналите нарушения.

Литературният обзор е всеобхватен, информативен и позволява на читателя да се ориентира и придобие представа за сложността и многоаспектността на феноменът „конфликт в пътното движение“, което заслужава адмирации.

Дизайн на изследването: целта и задачите на дисертационния труд са взаимно обусловени и логически свързани. Същите са формулирани прецизно. Хипотезите са логически свързани с горните. Изследваните лица са достатъчно на брой. Методическият инструментариум е подбран добре и съдържа утвърдени психологични тестове – на Кетел, Томас и др.

В анализът на резултатите интерес представляват данните от контент-анализа, изследващ търсенето и изграждането на социалния статус на пътя. Свободните асоциации на изследваните лица показват интересната тенденция образът на пътя да се свързва с емоционалния компонент (с. 113 – 115). Тези данни позволяват да се изяснят по-добре и самите конфликти, от какво са мотивирани.

Д. Безинска отбелязва нещо важно: пътните конфликти се поддават трудно на наблюдение и изучаване с методите на психологичното изследване. Релевантни са изводите по-нататък в текста, свързани с горната констатация. Затова историята на отделните конкретни случаи е важен източник на информация и може да се използва като един от методите за изследване.

Ценна за настоящето изследване е Картата за психологично описание и оценка на конфликта, в която са диференцирани 10 признака. Направените на базата на картата анализи и интерпретации показват аналитичните уменията на докторантката. Ясно се откроява тенденцията, че по-голямата част от водачите на МПС, участници в конфликта не желаят да разговарят, т.е. не използват стратегии за конструктивно разрешаване на конфликтната ситуация.

Резултатите от емпиричното изследване с психологичните тестове са подложени на съответните статистически процедури и оценка с помощта на компютърна програма.

Данните от тестовите методики са представени и анализирани коректно.

Използването на психологичен експеримент и във връзка с това предоставянето и сравняването на данните от първото и второ изследване на контролната и експериментална група, е още едно безспорно достойнство

на труда. Изводът е, че едно целенасочено обучение в посока на повишаване на комуникативните компетентности има положителен ефект и води до намаляване на пътните конфликти.

Приноси моменти:

В научния труд е направено задълбочено и компетентно теоретично изследване на конструктите, свързани с темата. Въпросите са разгледани в полето на социалната психология, психологията на личността и транспортната психология.

Създадена е оригинална концепция на дисертационния труд.

Реализирано е значимо емпирично изследване. Докторантката е съумяла в максимална степен да очертае сложната феноменология на конфликтите при участниците в пътното движение. Доказано е, че прилагането на превантивна програма може да доведе до намаляване на конфликтите.

Получените резултати са отправна точка за промени в някои закони, както и насоки за работа на психолозите.

Докторантката има компетентностите целенасочено на изследва хипотези, да тълкува и анализира статистическите данни.

Публикациите са свързани пряко с темата на дисертационния труд.

Десислава Безинска е използвала коректно литературните източници, които са цитирани съобразно утвърдените за такъв научен труд стандарти, на края е представена и библиографската справка. Литературните източници са актуални, и са на кирилица и латиница.

В стилистично отношение работата е издържана добре, от нея проличава висока езикова култура на докторантката.

Формулираните приноси са релевантни по отношение на постигнатото.

Авторефератът отразява коректно основните моменти от дисертационния труд в структурно отношение.

В заключение: дисертационният труд е реализиран на високо научно равнище и отговаря на изискванията за подобна научна работа. Докторантката има висока психологическа грамотност и култура.

Всичко това ми дава основание убедено да гласувам **ЗА** присъждането на ОНС „доктор“ на Десислава Безинска–Шеинкова по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки. Професионално направление 3.2 Психология; научна специалност „Психология на труда и професионална психодиагностика“.

23.04.2018 г.

Благоевград

Рецензент:

(доц. д-р Стоил Мавродиев)